

Onderwerpen uit de Westzaanse geschiedenis

door WILLEM TIP/deel 51
beeld: Digitale Beeldbank

De Tweede Wereldoorlog

De verplichte 'arbeidsinzet' voor de nazi's haalde tallozen weg van huis en haard. Ze moesten over de grens gaan werken in de landbouw of in de oorlogsindustrie. Wie niet wilde gaan en geen 'Ausweis' kon bemachtigen moest onderduiken, voortdurend beducht dat zijn schuilplaats zou worden verraden of zou worden ontdekt bij een razzia. Onderduiken betekende een groot risico. Onderduikers werden zwaar gestraft en degenen die hen hielpen ook. In de eerste drie oorlogsjaren was het aantal tewerkgestelden niet minder dan 370.000. Nieuwe plannen voor wegvoeringen volgden in april 1943. Die accepteerde de Nederlandse bevolking echter niet meer. Een proteststaking was het antwoord. Eerst in Twente, later in het hele land. Ook bij de blikfabriek in Krommenie legde men het werk neer. Het weerwoord van de nazi's was meedogenloos, zoals eerder bij de Februaristaking: fusillades. Vier inwoners van Krommenie en Assendelft werden in mei 1943 ter dood gebracht.

De oude winkel van de Coöp.

De Jodenvervolging kwam ook steeds dichterbij. Wie zich volgens voorschrift meldde of werd opgehaald bij een razzia wachtte het concentratiekamp. Eerst in Drenthe, vervolgens diep in Duitsland of in Polen. Aanvankelijk overwoogen de nazi's nog dat ze daar tewerk zouden worden gesteld. Weldra gingen ze echter over tot de bouw van hun sinistere vernietigingskampen. Miljoenen lieten daar het leven. Sommige Zaankanters zwichtten voor de terreur. Ze sloten zich aan bij organisaties zoals de NSB en genoten bepaalde voordelen. Velen lieten zich door de terreur echter niet tegenhouden. Hun moed heeft talrijke onderduikers en Joden het leven gered.

Doordat de handel overzee nagenoeg onmogelijk was geworden en de bestaande voorraden door de nazi's werden opgeëist, was er al snel schaarste aan allerlei goederen. Benzine was er voor gewone burgers niet meer. De benzinepompen werden al vroeg, in de zomer van 1940, verzegeld. Vrachtwagens voorzagen men noodgedwongen van gasgeneratoren, hoge ketels die in de laadbak konden worden gemonteerd en vervolgens werden gestookt met hout of kolen. Metalen zoals

koper, nikkel en tin moesten worden ingeleverd. Bijna alle Zaanse kerkklokken werden in 1943 afgevoerd. Daaronder was ook de klok van het Westzaanse raadhuis. De klok van de gereformeerde kerk in Westzaan-Zuid kon door de inspanning van gemeenteleden nog op tijd onderduiken. Na de oorlog zou een aantal klokken terugkeren, waaronder de raadhuis klok. Niet terug kwam de eveneens geroofde kristallen luchter in de Westzaanse raadzaal. Na oorlog moest men een nieuwe kroonluchter kopen.

De brandstoffenschaarste steeg met de jaren. De levering van gas en elektriciteit werd steeds minder en hield uiteindelijk op (eind 1944). Overal werd nu naar hout en resten steenkool gezocht voor de blikken noedkacheltjes. Voor de oorlog had men voor het verkeer al veel bomen weggehaald langs de smalle dorpswegen. Nu verdwenen de laatste. De schaarste bracht sommigen ook tot diefstal. Gewone burgers waren daarvan vaak het slachtoffer. Zo vermiste de Westzaanse boer Jan Oudkerk op een dag een varken, Jaap Hotting een aantal fietsbanden, brandstoffenhandelaar Kesselaar een voorraad kolen, landbouwer Hoogmoed

De Weelbrug naar het zuiden gezien. Links de bank.

veertien mud tarwe. Zuster Greveling in de Middel vermiste kolen, boer Ham, ook in de Middel, drie schapen. Op de zwarte markt brachten deze goederen intussen hoge prijzen op: een mud tarwe de onvoorstelbare prijs van duizend gulden, een pond boter zestig gulden, een enkele sigaret van het merk Miss Blanche een rijksdaalder. Het geld werd op deze wijze snel minder waard. Wie het niet kon of wilde uitgeven zette het in arren moede op een spaarrekening. Eind 1941 noteerde de Westzaanse Raiffeisenbank 429 duizend gulden aan spaargeld. Vlak na de oorlog (eind 1945) was dat 1,7 miljoen, ruim viermaal zoveel.

Alle goederen waaraan een tekort was gingen op de bon. Ieder huishouden kreeg te maken met een voorraad bonkaarten. De winkeliers op hun beurt moesten de bonnen verzamelen en opplakken om hun winkelvoorraad aan te vullen. Zo had ook de beheerder van de Westzaanse Coöperatie 's avonds aan de bonnen veel werk. Met lijm werden die keurig op kaarten geplakt. Voor de kachel konden de kaarten vervolgens drogen. De beheerder had echter ook vijf katten. Die zorgden ervoor dat de muizen niet bij de voorraad konden komen. De kaarten met lijm en bonnen waren echter ook een smakelijk speelobject. De volgende ochtend had de beheerder de hulp van iedereen nodig om de schade te herstellen.

Houthandel Rote deelde vlak na de oorlog stookhout uit.

